

REFLECTIONS ON YOM KIPPUR: THE DUAL GOAL OF TESHUVAH

Jacob J. Schacter

September 24, 2020

לעילוי נשמת

הרב שמואל אליהו בן הרב רפאל ושרה אסתר ז"ל - Rabbi Shmuel Eliyahu Auman

ר' שלום יחיאל בן יעקב הלוי ומרים ז"ל - Dr. Seymour Schiff

מינה ופולחן כמו כגון אך חלק
איכא למומר דודאי פיקוח נפש
קח ממעט ולא ספק וכן ולא אהס
מסורין בידע למוח (ז) ודלו וכן
חלל עליו כדי שיספור ודלו שכמות
הרבה: דשמואל לית ליה פירכא .
אשר יעשה האדם האמות שיחיה בהם
ודלו ולא שיבא בעשייתה לדי ספק
מינה אלמא מחלקין על הספק:
מדא פלגתא . גרמין אהד:
הס
האשכנזי פלגתא ופסק דלי . הס
האשכנזי גזילות ומעילות ויש חסם שהוא
חלוי הכא על שגגת ספק כרת ובגנז'
פרקי ודא ביה נמי כפרה כתיבא:
פסאלס ופסק דלי ספקרין . ומסתמא
תשובה איכא חסם לא היה מתחבר
לא היה מיכיל קרבן (ז) : [ג] סא
כפרה כתיב זית . וכפר עליו הכהן
על שגגתו אשר שגג (ויקרא ה) באלס
חלוי כתיב: אשם חלוי אינו מכפר
כפרה גמורה . אלא חולה להגן עליו
מן היסורין עד שיודע לו שודלו מחס'
ויבא מחס' הכי ילפי' לה כדריחוס
דק (כז): פסורין . דיוס הכפורים
מכפר עליהן ועממא מפרש כדריחוס
(דף כט): סוף פסוק עול . סופר
בשק"ב: מלגה פניס כפורס . דורש
את התורה לנגחא כגון מנשה אשהיה
[פסורין גז:]
ג' י'

ודאי ספק מנא לן וכולחו אשכחן ודאי ספק מנא לן ודשמואל (פ) ודאי לית ליה
פירכא אמר רבינא ואיתומא רב נחמן בר יצחק *טבא חדא פלפלתא הריפא
ממלא צנא דקרי: מתנני' המאת ואשם דאי מכפרין *מתה ויהי"כ מכפרין עם
התשובה תשובה מכפרת על עבירות קלות ועל עשה ועל לא תעשה ועל
התמרות *תויא חולה עד שיבא ויהי"כ מכפר ר' יאומר אחמא ואשוב אחמא
ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה יאחמא ויהי"כ מכפר אין ויהי"כ מכפר
עבירות שבין אדם למקום ויהי"כ מכפר העבירות שבין אדם לחבירו אין ויהי"כ
מכפר עד שירצה את חבירו *דרש ר' אלעזר בן עזריה *ככל האמרתים לפני
ה' תמירו עבירות שבין אדם למקום ויהי"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו
אין ויהי"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשירכם ישראל לפני
מי אתם ממחרין *מי ממחר אתכם אביכם שבשמים שנאמר *ורקתי עליכם
מים מחרים ומחרים ואומר *מקוה ישראל (ה*) מה מקוה ממחר את הממאים
אך הקב"ה כמחר את ישראל : [ג] אשם ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה
כתיבא ביה הנך מכפרי כפרה גמורה אשם חלוי אינו מכפר כפרה גמורה אי
נמי הנך אין אדר מכפר כפרתו אשם חלוי אדר מכפר כפרתו דתנן *חייבי
המאות ואשמות ודאין שעבר עליהן ויהי"כ חייבין אשמות תלוין פסורין : מיתה
ויהי"כ מכפרין עם החשובה: עם התשובה אין בפני עצמן לא נימא דלא כרבי
דחנניא * רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה
תשובה יום הכפורים מכפר דרין *מפורק עול *מגלה פנים בתורה ומיפר ברות
כשר שאם עשה תשובה ויהי"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין ויהי"כ מכפר
אפילו תימא רבי תשובה בעיא ויהי"כ לא בעיא תשובה: תשובה מכפרת
על עבירות קלות ועל עשה ועל לא תעשה : השתא על לא תעשה מכפרת על
עשה מביעיא אמר רב יהודה הכי קאמר על עשה ועל לא תעשה שניתק
לעשה ועל לא תעשה גמור לא רמינתו *אלו הן קלות עשה ולא תעשה
[לשון סוף] שטות .ג . כתיבת .

[ג] ליל' תשובה תולה'
[ל' את זו ודרשון לוי'
כפכס עשמינת'
ג' י' יושמ' וסי'
[מקרא וכן המשנה
שמשונית ל' י' י' י' י'
נרשמי י' י' כחוד כלה
מנה ס' חולה ס' י'
כחוד מנה ס' כמו שהוא
לפנינו ודאי עינינו
וכדף ג' ועי'
[באלותי כתיב כפכס
כיון קמו חלות פולחני
על הברית'
[כסופי' ל' חוסמי' ס' י'
[לשון סוף] שטות .ג . כתיבת .

הנהגה

דורש בגזרות של דופי לא היה לו למשה לכחוב חלל וממנו סיסה פלגס וגו': ומיפר כתיב כפר . מילה ובמסכת שטעויות' ליקח לא מקדתי :

רבינו הגאון

איתקא כשמואל ודאמר
אמר יעשה אותם האדם
חד ולא ישחט בתו . מניין *
למקח נפש שהיא אדר מאביו ב' . פי'
במאנו שהם היתוק סבילו מן היתוק .
היבולו מן היתיה שגא' וירק פסגו . פי'
ויהי דלי רשות פסגו מן היתוק . אז
אמר תמן דרשת אמר לי בדיס היתיה'
ואשירין תו לשיטו ואשירין
בבנת כרי לפדות מן היתיה וסתיב
ועל גר אשר לא יבול אק ביה שילטו
וגבריה סלפס שהקין נשפס כעון
ואב ויהיול בעק עשבו ושרשה
בחובר מיתה . זה סמס לר' אלעזר
בן עזריה : [בתנני' ואשם
דאי ספקרין אגלי אשם חלוי
אשירין ויהי"כ מכפרין עם
התשובה מניחא דלא כרבי
דחנניא רבי אומר כל עבירות
שבתורה בין עשה תשובה בין
לא עשה תשובה דיימא ויהי"כ .
אבל ויהי"כ מכפר אשירין בלא
תשובה : כדמתא השבה מכפרת
על עבירות *
מלגה דלג' מין לסיקא נפש
עזרה לה ככנה אה מילג שגא
חיה מלגרו וכו' .

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

תורה מדר"ב רנשבוגר [ח] כתי' דים תשובה וכו' ואלו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר וכו' .
כתי' עיין כתיב כדאמר כדכתיב מיישני סייב סמל חית גלות כ : [א] לא חלה כתיב .

תוספות

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

תשובה נעיל' יום הכפורים יום הכפורים לא נמי תשובה . והא תאמר ספק משמע דיום הכפורים
ואשירין הכי קאמר עם תשובה וקשה מכאן על מה שבינה רבינו יעקב לומר דתלמוד תורה טפל לגבי דרך חן
מדקתני (באבות פ"ג מ"ב) יפה תלמוד תורה עם דרך חן אלמא דרך חן עיקר כדדייקתני ביצמות פרק התולץ
(דף לח:) גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דירוש' האז עיקר ומיירי בככסי מלוג מדקתני יתלקו יורשי בעל עם
יורשי סאק אלמא יורשי סאק עיקר וחילו כלה קאמר עם תשובה אמרי' שאינה עיקר [ח] י"ל דכתי קאמר עם
תשובה שגא כתי יורשי ואשירין חל' לומר שזרין שיהיה אי גמי משום מיתה דכדדיחא טמא עם תשובה
דשמיט עיקר גבי מיתא ודאי תיך תשובה לכפרה גמורה אשירין דמתי' יום הכפורים למעט
מדת מ"ס כפרה גמורה כלה תשובה ליתא דלתי' למה תרי סתיב ככביל טעמיה כיון שיום הכפורים מכפר חון
ע"י דברים דרשין טול וכו' ועוד מקשי' על פירוש ר"מ מדקתני בלא חיים עם חסם וגו' ומיסי עיקר וי"ל
דמיסי דקלא חל דרשין ליה כתיב קמח דקדושין (דף ז) שאין זו חלה לחומת' וכתי קאמר ככס חייבי לנפולו

מעריב ליל יום כפור

פוחחין הארון מיוסד עם תשרי אחר חמיבות יעלה. ויבא. ויראה.

- יעֲרָה תַחֲנוּנֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא שׁוֹעֲתֵנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה רְנוּנֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה קוֹלֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא צְדָקֵתֵנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה פְדִיּוֹנֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה עֲנִיּוֹנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא סְלִיחַתֵנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה נִאֲקָתֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה מְנוּסָנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא לְמַעַנּוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה פְּפוּרֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה יִשְׁעֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא מְהַרְנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה חֲנוּנֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה זְכוּרֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא וְעוֹדֵנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה הַדְרָתֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה דְּפָקֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא גִילֵנוּ מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה בְּקִשְׁתֵנוּ. עד עֶרֶב:
- יעֲרָה אֲנִקְתֵנוּ מֵעֶרֶב. וַיָּבֹא אֱלִיד מִבּוֹקֶר. וַיִּרְאֶה אֱלֵינוּ. עד עֶרֶב:

סוגרין הארון

מסורת השנים

13

הוציאו לו פרק חמישי יומא

רבינו חננאל 108

בליזים שהם מיני זבועים בעלמא ואין בהם ממשות כלל ולא חיובין
 למשדא אלא בנותם טעם ולא בנותם שוקע וכל שכן בדבר זה
 שאינו לא שוקע ולא טעם אלא מין זבוע בעלמא יוגרלה לו לאפילו
 יקראל מותר לזר לזרעו במיני זבועים ואין בזה משום לא תעשה
 כן פסל דלא חסר אלא פרטוף גמור
 חקוק בשטר אכל במיני זבועים מותר
 כדאמר בחוקת הבנים (צ"ב דף מ"ו)
 הך טורה בנכסי הגר קנה דרב לא
 קנה לניחא דבי רב אלא בטורחא
 והקנה עם רביט שטאל והאמרת
 "הזור לא קנה אלא בלמה כעג"ו
 הפתח וסודן דהסם לאו היט טורחא
 בריה אלא לזרין בעלמא מעשה
 זבועים ופרחים אכל טורח מיה לו
 שוף תשיבא ולא בעינן אמה כגד
 הפתח אלמא דרב ליר טורח מיה
 כאיש המעודה בלוייה שלו אמר ריש
 לקיש בשעה שנבנסו נכרים להיכל ראו
 כרובים המעורין זה בזה הוציאו לשוק
 ואמרו ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן
 קללה יעסקו בדברים הללו מיד הוילום
 שנאמר כל מבבריה הוילוח כי ראו ערותה: ^{ל"ב} *ששכמה
 ושחיה היתה נקראת: תנא *ששכמה
 הושרת העולם תמן כמאן דאמר מציון נברא
 העולם דתניא רבי אליעזר אומר עולם מאמציעתו נברא שנאמר בצקת ^{ל"ג} א"ג
 עפר למוצק ורגבים ירובקו רבי יהושע אומר עולם מן הצדדן נברא

11
לע ר מ
פ ע

וגו' פני הדביר דהיינו ההיכל פ"ב שהיו הבדים זזין ממקומן להאריבין עד שיגיעו לפרוכת ודכתיב
 בהו לא יסוכו ממנו היינו שלא להסירן לגמרי אבל כשהיו זזין ממקומן עדיין תקופין בעצמות היו
 והכי אמרי' בפ' בל לא מתפרקין ואין נשמעין ושפיר קאמר ויראו ראשי הבדים שהיו גלתי' מבחון
 כדמסיק שהיו בולטין בו': ב"ן שד"י. אומות שני"ב ד"ו וק"ל: הכרובים שהיו מעורין זכ"ז
 בו'. בפ' המוכר פירות פלוגי ר"י ור"א ח"א פניהם איש אל אחיו וח"א פניהם לבית ולמ"ד פניהם
 איש אל אחיו הא כתיב פניהם לבית כאלן כשפושין לזנו של תקום כאלן פושין לזנו של תקום
 ונראה דהך דהכא אחיא כותיה ואין לחלק בין כרובים של משה ובין של שלמה כדמוכח התם ובשעה
 שהיו פושין לזנו של תקום היו מנגיין להם נעולי רגל חנמן לפני המקום היינו כרובים של משה
 והא דאמר' לקמן דגם בשלח היו פושין לזנו של תקום כשצאו נכרים להיכל ראו הכרובים מעורין
 בו' כנר כתב בזה הריש"א בשם הר"ם דגם זה בנס היה לרעה לגלות ערותם: בו' היו כרובים
 בו'. ק"ק תקשי ליה אי במקדש שני הא אמרת נתגדשה חזרה לחיבתה הראשונה ולמאי דמוקי לה
 בכרובים דזרתא חיחא דכנהכו לא נאמר ולא יבוא לראות ככלב וגו' וק"ל: ובת"ב כמעט איש

פרק שביעי

א הראיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שביארנו, שתדל האדם לעשות תשובה ולנעור כפיו מחטאיו כדי שימות והוא בעל תשובה כדי שיזכה לחיי העולם הבא: ב לעולם יראה אדם את עצמו כאילו הוא נוטה למות ושמה ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאיו. לפיכך ישוב מחטאיו מיד ולא יאמר כשאזקין אשוב שמה ימות קודם שיוזקין. הוא ששלמה אומר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמך על ראשך אל יחסר: ג ואל תאמר שאין התשובה אלא מעבירות שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל וגניבה. כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך להפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס ומן האיבה ומן הקנאה ומן התחרות ומן ההתול ומן רדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות ומכיצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העונות קשים מאותן שיש בהן מעשה, שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש. וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו: ד אל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה. אין הדבר כן. אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא וכאילו לא חטא מעולם. ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכבש יצרו. אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין בו אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כושני יצרים יתר מהן: הן כל הנביאים כולן צוו על התשובה. ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שני והיה כי יבאו עליך כל הרברים האלה הברכה והקלה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יי אלהיך שמה ושבת עד יי אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי וגו' ושב יי אלהיך את שבותך וריחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יי אלהיך שמה: ו גדולה תשובה

שמקרכת את האדם לשכינה. שני שובה ישראל עד יי אלהיך. ונאמר לא שבתם עדי נאם יי. ונאמר אם תשוב ישראל נאם יי אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה כי תדבק: התשובה מקרכת את הרחוקים. אמש היה זה שני לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד. וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחק את החטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים. שני והיה במקום אשר יאמר להם בר עמי אתם יאמר להם בני אל חי. ונאמר ביכניה ברשעותו כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלה בימיו וגו', אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני וגו'. וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובל בנו ביום ההוא נאם יי צבאות אקחך וזרובל בן שאלתיאל עבדי נאם יי ושמתיך כחותם: ז כמה מעלה מעלת התשובה. אמש היה זה מוכרל מיי אלהי ישראל שני עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, צועק ואינו נענה שני גם כי תרכו תפלה אינני שומע, ועושה מצוות וטרופין אותן בפניו שני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, מי גם בכס ויסגור דלתים ולא תאירו מזבחי חנם אין לי חפץ בכס אמר יי צבאות ומנחה לא ארצה מידכם, עולותיכם ספר על זבחיכם ואכלו בשר: והיום הוא מודבק בשכינה שני ואתם הרבקים ביי אלהיכם, צועק ונענה מיד שני והיה טרם יקראו ואני אענה, ועושה מצוות ומקבלין אותן כנחת ושמחה שני כי כבר רצה האלהים את מעשיך, ולא עוד אלא שמתאווים להם שני וערבה ליי מנחת יהודה וירושלם כימי עולם וכשנים קדמוניות: ח בעלי תשובה רדכן להיות שפלים ועגרים ביותר. אם חרפו אותן הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להן אמש היית עושה כך וכך ואמש היית אומר כך וכך, אל רדיגשו להן. אלא שומעין ושמחין ויודעין שזו זכות להן, ושכל זמן שהן כושני וממעשיהם שעברו ונחמלין מהן וכותן מרובה ממעלתם מתגדלת: ו חטא גדול הוא לאמר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים, או להזכירם בפניו כדי לביישו, או

שני נוסחאות
ה"א. לעשות תשובה כיס
כנפיי ונפשו ספר.
נפלי דפוסים לעשות
תשובה ולהתרחק בפני
מתפאיר.
ה"ב. וכן התחרות כיס
כנפיי ונפשו ספר.
נפלי דפוסים לעשות
ה"ח. חטא גדול כיס
כנפיי ונפשו ספר.
נפלי דפוסים גמור.
מקורות וצייונים
ה"א. כמו שביארנו לעיל
פ"ח. פ"ח. פ"ח. ולעורר
כפיו מדפי דפוסים ג. ו.
כדי וכן שיבה וכו',
פי לעיל פי' ח"ד נתיב
לקח פ"ח:
ה"ב. שאזקין אשוב פי
לעיל פ"ח. בכל עת וכו',
קולט פ. ח.
ה"ג. צריך להפיש בדעות
רעות וכו', פי ה"ל דעם
פ"ח. פ"ח. וכו' שם
ה"ל מקולט. יעזוב רשע
דרכו וכו', ישיב טו וכו'.
ה"ד. אהוב ונחמד פי
לקח פ"ח. וכאילו לא
חטא מעולם פי לעיל
פ"ח. ח"ד נתיב מקולט ו
עם רשע פי יומה טו ז
וגימ' ג. ו הדעות נשמות
וכי' וכו' וכו' וכו' וכו'
פי ה"א. וכו' וכו' וכו'
ה"ה. כל הנביאים וכו',
פי חקוקים ד"ל רמ' שם
שוכי קרפ"ה וכו' ישראל
נגאלין אלא בתשובה
מקור פ. ח. וכו' וכו'
ה"ו. וכו' וכו' וכו'
פי שני ח"ד וכו' וכו'
רשב פי פ"ח ג. וכו' פי
נתיב פי פ"ח:
ה"ז. שובה ישראל הוטע
ל. לא שבתם עדי
מקור פ. ח. וכו' וכו'
אמש וכו' וכו' וכו'
פי וכו' וכו' וכו'
ה"ח. וכו' וכו' וכו'
הוא אהוב וכו' וכו'
פי חקוקים פ"ח. וכו'
מקור פ"ח. וכו' וכו'

ולא זו בלבד שהקב"ה ממתיך להם שישובו, אלא אף מתקרב וממציא עצמו אליהם ע"מ שישובו אליו בתשובה, כדכתי' "ידרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", ואמרו חז"ל "אלו עשרה ימים שבין ר"ה לז' וכו' פ"ב (ר"ה י"ח א' ורש"י שם, ורמב"ם פ"ב תשובה).

ו' חיים וכו' וכו'
א"ח - וכו' וכו'
ו' חיים וכו' וכו'

והנה מן הכתוב הזה משמע שהקב"ה מתקרב בימים אלו לכולם, בין לצדיקים בין לבינונים בין לרשעים, וצריך להבין מהו ענין ההתקרבות לרשעים גמורים, הרי חותמים דינם למיתה, ונראה שהוא עפ"י מה שנתבאר במאמר ליום. הזכרון של מרו ראש הישיבה זצ"ל (י"ט תמוז תשל"א), על מה שאמרו בגמ' (יומא ב"ד ב') שבשעת חורבן בית המקדש היו הכרובים מעורים זב"ז, ותמה המהרש"א שם דהא אמר' בב"ב דבשעה שישאר עושין רצונו של מקום הכרובים "פניהם איש אל אחיו" ובשעה שאין עושין רצונו של מקום "פניהם לכית", וא"כ איך היו מעורים בזמן החורבן. ונתבאר ששכשעה שבא הקב"ה להחריב את ביתו ולהגלות את בניו היתה באותה שעה אהבה גדולה לישראל, ורק אז התיר הקב"ה למדת הדין לשלוט בהם, שאין אב מלקה את בנו אלא אי"כ היא טובה גדולה שבילו, וצריך לעורר את כל רגשות האהבה והרחמים טרם ילקחו כדין וכיאות לו. (וכן מבואר בפרד"א (הובא ברמב"ן בראשית י"ט כ"ג) בענין ירידת הקב"ה לסודם.) כמו כן הוא ענין ההתקרבות לרשעים בעשיית, בשעה שנחמתין למיתה ישנה התעוררות של אהבה גדולה מצד הקב"ה כביכול כלפיהם, לעומת מדת הדין הקשה המתוחה עליהם, ולפי מה שנתבאר דגם על הבינונים נגמר הדין למיתה, ורק אפשרות של תיקון ע"י תשובה ניתנה להם, אי"כ ההתקרבות לבינונים ע"מ שיעשו תשובה היא ג"כ מאותה סיבה של ההתקרבות לרשעים וטעם אחד לשניהם.